

משרד הביטחון
אגף משפחות, הנצחה ומורשת
יחידת המוזיאונים

קירות מדברים ברשת

אגף משפחות,
הנצחה ומורשת -
יחידת המוזיאונים

גיליון מס' 5

כסלו התשע"ט דצמבר 2018

קוראים נכבדים,

אני שמח להגיש לכם את הגיליון החמישי של "קירות מדברים ברשת" בהכנת עובדי יחידת המוזיאונים במשרד הביטחון ובהפקתם, גיליון ה"סוגר" את שנת העבודה הפורייה, שנת 2018.

במהלך חודש כסלו ובפתחו של חודש טבת תשע"ט, בין ה-4-10 בדצמבר 2018, תציין היחידה בפעם השלישית את שבוע הגבורה והמורשת ב-11 מוזיאוני המשרד, הפזורים ברחבי הארץ. במהלך ימים אלה, שבהם עם ישראל חוגג את חג החנוכה, מתקיימות במוזיאונים שלל פעילויות לכל המשפחה ובהן: סיורים מודרכים, סיורים מומחזים, משחקים, סדנאות יצירה ואוספי חנוכיות.

גם השנה אנו ממשיכים במסורת של יצירת "חויית מבקר" אחרת ושמחים להזמין את ציבור המבקרים לחדר בריחה, בסימן 70 שנה למדינה, בשלושה מוזיאונים שונים: מוזיאון ה"הגנה", מוזיאון האצ"ל בתש"ח ומוזיאון אסירי המחתרות בירושלים.

כחלק מתנופת אירועי שנת ה-70 אני מזמין את כולכם, בני המשפחה, החברים, השכנים וכל אזרחי ישראל היקרים להגיע בהמוניכם ולבקר במוזיאונים שלנו.

בקובץ הכתבות שאספנו בגיליון זה ניסינו לחשוף בפניכם מעט מן הסיפורים שנמצאים רוב הזמן בין כותלי המוזיאונים ולהגיש לכם אותם, מתוך תקווה שיעוררו את סקרנותכם ויגבירו את הרצון לבקר ולהיחשף לתצוגות הקבע המרשימות שכוללות מוצגים אותנטיים, תמונות, מסמכים וסיפורים אנושיים של אנשים, שחלקם היו גיבורים.

אני מאחל לכם קריאה מהנה, חג חנוכה שמח, חג של ביקורים והנאה צרופה! בהזדמנות זו ברצוני להביע אלפי תודות לחברי מערכת עיתון "קירות מדברים ברשת", מקרב עובדי היחידה ובפרט לעובדת חני שחר פישמן שניצחה על עבודת התכלול של גיליון זה וקידומו.

**שלכם,
שלומי מעין
מנהל יחידת המוזיאונים**

גיליון מס' 5

כסלו התשע"ט דצמבר 2018

חברי מערכת:

ד"ר עפר בורד

יוסי קיסטר

שרה סויסא

חני שחר פישמן

ערן מוזס

רחל סילקו

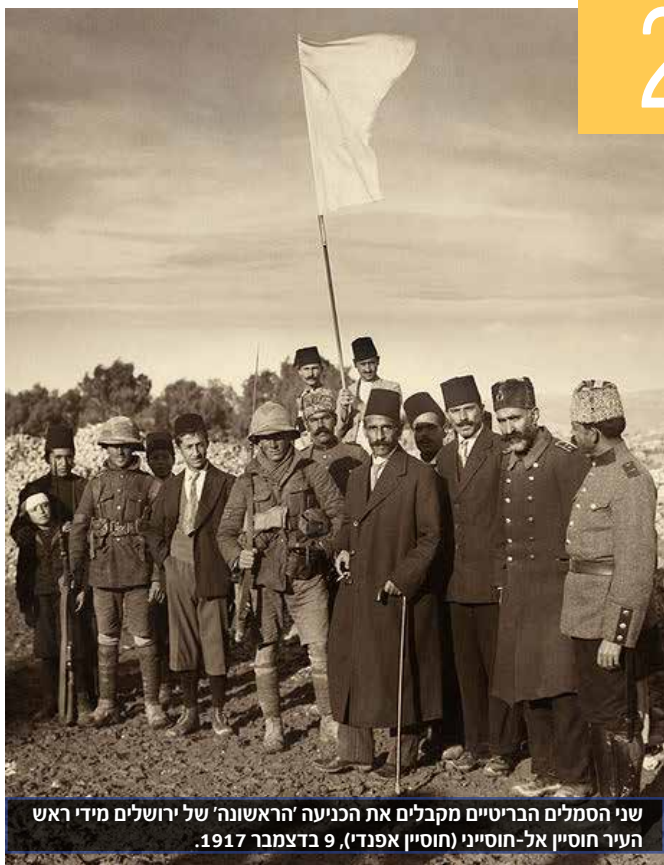
טל גרינברג

עריכה לשונית: משה אור
עיצוב גרפי: גרפיקה משהב"ט

מה בחוברת

עמ' 2	<p>יוסי קיסטר נר ראשון של חנוכה ה'תרע"ח בירושלים המשוחררת</p>	
עמ' 3-4	<p>מוזיאון בית "השומר" כמו לפיד העובר מדור לדור</p>	
עמ' 5	<p>מוזיאון אסירי המחתרות עכו "ליל ההלקאות"</p>	
עמ' 6	<p>מוזיאון בית הגדודים גלגולה של מנורה</p>	
עמ' 7	<p>מוזיאון ה"הגנה" ע"ש אליהו גולומב חשמל ואש - חנוכה באור אחר</p>	
עמ' 8	<p>מוזיאון האצ"ל תעלומת פגיון קצין האס.אס</p>	
עמ' 9	<p>מוזיאון האצ"ל בתש"ח ע"ש עמיחי פאגלין (גידי) חג החנוכה בגטו וארשה</p>	
עמ' 10	<p>מוזיאון לח"י ע"ש אברהם שטרן ('יאיר) מחושך לאור - הבריחה מלטרון</p>	
עמ' 11	<p>מוזיאון אסירי המחתרות - ירושלים חנוכה תש"ז בכלא ירושלים</p>	
עמ' 12	<p>יוסי קיסטר מאפלה לאור גדול</p>	
עמ' 13	<p>מוזיאון ההעפלה וחיל הים ע"ש דוד הכהן ערב הוקרה לתא"ל (מיל) הדר קמחי</p>	
עמ' 14	<p>מוזיאון בתי האוסף לתולדות צה"ל שיעור מולדת</p>	
עמ' 15	<p>מוזיאון הפלמ"ח אירוע במוזיאון - כנס הפלמ"ח</p>	
עמ' 16	<p>מפת מוזיאונים</p>	
עמ' 17	<p>פרטי קשר מוזיאונים</p>	

שני הסמלים הבריטיים מקבלים את הכניעה 'הראשונה' של ירושלים מידי ראש העיר חוסיין אל-חוסייני (חוסיין אפנדי), 9 בדצמבר 1917.

נר ראשון של חנוכה ה'תרע"ח בירושלים המשוחררת

בדוח הרשמי ציין אלנבי: "נכנסתי לעיר ב-11 בדצמבר (1917) בצהרי היום, עם כמה מאנשי הסגל שלי, מפקדי הדיביזיה הצרפתית והדיביזיה האיטלקית, ראשי המשלחת הפוליטית והנספחים הצבאיים של צרפת, איטליה ואמריקה. התהלכנו הייתה רגלית בלבד, ובשער יפו קיבלו את פניי השומרים המייצגים את אנגליה, סקוטלנד, אירלנד, ויילס, אוסטרליה, ניו זילנד, הודו, צרפת ואיטליה. האוכלוסייה קיבלה את פניי יפה..." אלנבי לא התמהמה זמן רב והשית על העיר משטר צבאי.

כיבוש ירושלים עורר תהודה עולמית. במכתבו מלונדון, מיום 19 בדצמבר 1917, כתב זאב זבוטינסקי, ממיסדי הגדודים העבריים במלחמת העולם הראשונה, כי "התקדמותו [באימונים לקראת ההגעה לארץ ישראל] של הגדוד [העברי ה-38] משביעה רצון. אינני רשאי לחשוף פרטים ומספרים, אבל אני יכול לציין שהדבר היחיד שאינו משביע את רצוני הוא שאנו מאחרים יתר על המידה. מכל מקום, אף על פי שנמנע מאיתנו הכבוד ליטול חלק בכיבוש ירושלים, אני מקווה שעוד תימצא בשבילנו עבודה בארץ ישראל." (זבוטינסקי, איגרות 1914 - 1918, איגרת 159) ובינתיים, ארבע מאות שנות שלטון עות'מאני-טורקי בעיר הנצח הגיעו לקיצן. נפתח פרק חדש בתולדות ירושלים וארץ-ישראל.

כתב: יוסי קיסטר

"נפלה ירושלים הנכריה - תחי ירושלים העברית!"

"ירושלים נכבשה - ירושלים נשתחררה! ירושלים נפלה - קמה לראות באור חיים חדשים, חיים שלנו. נפלה ירושלים הנכריה - תחי ירושלים העברית! והיא אשר תחיו!" כך כתב ביומנו בהתפעמות גדולה מרדכי בן הלל הכהן (1856-1936), סופר ואיש ציבור ("מלחמת העמים", הוצאת יד יצחק בן-צבי, ירושלים 1981).

נפילת ירושלים בידי הצבא הבריטי, בפיקודו של הגנרל אדמונד היינמן אלנבי, התפרסמה בעולם כולו. הידיעה על כיבוש העיר מידי העות'מאנים ביום ראשון, נר ראשון של חנוכה, כ"ד בכסלו תרע"ח (9 בדצמבר 1917) התפרסמה בפרלמנט הבריטי כבר למחרת היום, ב-10 בדצמבר, עוד בטרם נחתם הסכם הכניעה הרשמי במעמד הגנרל אלנבי ב-11 בדצמבר.

ביומיים שקדמו לטקס הכניעה הרשמי ברחבת שער יפו הספיק ראש העיר ירושלים, חוסיין סלים אל-חוסייני, להשתתף בשלושה טקסי כניעה בכניסה המערבית לעיר, באזור הנמצא כיום בין בנייני האומה לבין תחנת האוטובוסים המרכזית של ירושלים. תחילה נערך הסכם עם שני טבחים בדרגת סמל שפגשו באקראי את ראש העיר ומלוויו, אשר באו למסור את מפתחות העיר וכתב הכניעה לנציגי הצבא הבריטי. הם אף ערכו צילום משותף להנצחת האירוע ההיסטורי. בהמשך נערכו הסכמים נוספים עם בעלי דרגות בכירות יותר.

במקום הפגישה של ראש העיר עם שני הסמלים הוקמה כשלוש שנים לאחר מכן האנדרטה - "אנדרטת אלנבי" - בידי האדריכל א' וולקוזינס (Wallcousins) ועליה נכתב (באנגלית) בתרגום לעברית: סמוך למקום זה נכנעה העיר הקדושה לדיביזיה הלונדונית ה-60, 9 בדצמבר 1917. הוקמה בידי חבריהם לנשק של כל הקצינים, הנגדים והחיילים שנפלו בקרב על ירושלים.

מוזיאון בית ה"שומר"

אחיעזר קרול מעניק נשק לבן מצווה
סמוך לבית "השומר"

"כמו לפיד מדור לדור" - טקס בר המצווה המסורתי ברוח ארגון "השומר"

טקס בר/בת המצווה הוא טקס רב חשיבות בעולם היהודי. זהו טקס המסמל את כניסת הנער והנערה בעול המצוות, ומכניס אותם באופן רשמי לעולם המבוגרים - עולם שבו נוטלים המתבגרים חלק גם בחובות הנגזרים מזה, ולא רק נהנים מהזכויות המתלוות לתהליך ההתבגרות. הטקס, שאותו עיצבו אנשי ארגון "השומר" לאורך השנים, מעמיד בבסיסו רעיון זה.

ד"ר סמדר סיני, בספרה "השומרות שלא שמרו", כותבת על רצונם של אנשי "השומר", שהקימו את קיבוץ כפר גלעדי, ליצור טקס שיציין את גיל המצוות באופן משמעותי ויעביר את מורשתם לדורות הבאים. הרעיונות המרכזיים של הארגון והחזון שהציב לנגד עיניו, באו לידי מימוש במציאות היומיומית. אנשי כפר גלעדי הגשימו ערכים כמו התיישבות עברית, הגנה עצמית ועבודה עברית, והביאו אותם לידי ביטוי בחיי היומיום גם לאחר פירוק הארגון. נוסף לזה ביקשו אנשי "השומר" לציין את "העברת לפיד הערכים" הזה גם בטקס רשמי. אך טבעי היה שטקס בר המצווה היהודי המסורתי, המסמל את כניסת הנערים והנערות לעולם המבוגרים ונטילת אחריות על הנעשה בחברה, ישמש בסיס לכוננות אלו. הטקס סימל את הכניסה למחויבות חברתית ונשיאה בעול הקיבוץ, ולכן נטלו חלק בו כל חברי הקיבוץ. כותב אלכסנדר זייד: "... מלאו לגדעון שוחט 13 שנים. בר מצווה. בערב, במטבח, נערך נשף. כל הילדים היו. מניה נשאה נאום לכבוד גדעון והגישה לו תפילין ואקדה בראונינג. במילים אלו ניכרת הכוונה לשלב בין המסורת היהודית מדורי דורות, לבין יצירת מסורת חדשה, רלוונטית עבור היהודי-העברי החדש, הבונה את חייו בארץ ישראל על רקע הציונות המתגבשת. גם הסופר אליעזר שמאלי כותב על טקס זה: "...אבי... הוציא יד מכיסו והושיט אקדה קטן - את זה אני מוסר לך ליום הולדתך ה-13 ליום בו אתה נכנס בחברתנו" (לידו) עמד הסבא...אני נותן לך תפילין, ויהי רצון ששני הסמלים שקיבלת היום ישמשו לך מקור לאהבת עם ישראל וארץ ישראל". הדסה גלעדי, שהיתה הנערה הראשונה שזכתה להשתתף בטקס, סיפרה בזיכרונותיה: "הושיבוני על כיסא, קשרו לי את העיניים והרימוני 13 פעמים, ואז הורידו את הכיסוי מעיניי וראיתי שעל השולחן שלפניי מונח אקדוח פרבלום". הנוכחות המשמעותית של הנשק בטקס בר המצווה הייתה בעלת צד מעשי - בני המצווה הפכו להיות שותפים בהגנה על הקיבוץ והצטרפו למבוגרים כעתודת שמירה; הילדים תרגלו שמירה במטע ובכרם, כאשר המבוגרים עוקבים אחריהם בחשאי. כיוון שצריך היה גם לדעת לרכוב על סוס, קיבלו בני המצווה סייח כמתנה. לרוב, כמסר של סודיות, נערך טקס בר המצווה עצמו במקום סתרים כמו מערה או מקום חבוי אחר,

והמסיבה נערכה בחדר האוכל בהשתתפות כל החברים והילדים.

בתחילה לא היה לטקס בר/בת המצווה דפוס אחיד וקבוע. הילדים הראשונים של כפר גלעדי אכן זוכרים שהנשק היה מרכז הטקס, אך בכל פעם נתן אותו אדם אחר ובסיטואציה שונה; הדסה גלעדי קיבלה את הנשק מהמחנכת שלה, בת עמי גבעוני, ולא מאימא שלה (האב, ישראל גלעדי, כבר לא היה בין החיים). אחיה, נחמן גלעדי, קיבל את האקדח מידי אליעזר קרול אבל לא במסגרת טקסית: "...אליעזר קרול קרא אותי לחדרו והוציא מהמגירה את האקדוח ואמר: 'נחמן, זה האקדוח של אבא שלך, האקדוח שמור בשבילך'". נחמן קיבל גם סייחה ואף נשלח למשימה אישית - לנסוע לבד לחיפה, "להתרשם מהשוק, מפעילותו, מתושביו, לרשום ולחזור לבדי". השנה היתה 1928. בני מצווה אחרים מאותה תקופה לא הזכירו בזיכרונותיהם משימות דומות, אך במהלך השנים הפכו "משימות בר המצווה" למסורת בתנועה הקיבוצית (על כך בחלקו האחרון של מאמר זה).

נחום הורביץ, שערך טקסי בר מצווה רבים, תיעד את שלבי הטקס: תחילה, לאחר הליכה בלילה בשדה עם דגל "השומר" בראש, מגיעים הילדים למקום הטקס, שם מחכה להם היישוב כולו. בהמשך נישאים דברי ברכה והסבר מפי חבר ארגון "השומר". בדברים אלו קושרים בין ההיסטוריה של העם היהודי לבין בניין ארץ ישראל וערכי הארגון. כמו כן מודגשת הציפייה מהנערים הנכנסים בעול המצוות להיות שותפים בהגנה על היישוב ובמימוש ערכי העבודה והביטחון. בשלבי הטקס האחרונים היו מגישים אנשי "השומר" רובים להורים, וילידים - אקדחים. עם הישמע הפקודה: "אש" - ההורים היו יורים תחילה, ואחריהם יורים הילדים ירייה בודדה באקדח. כך נוצרה "שותפות גורל בין ההורים לילדיהם, באמצעות התכנים והסמלים..." ("השומרות שלא שמרו", סמדר סיני, הוצאת הקבוץ המאוחד, 2013, עמ' 232-239).

את טקס הכניסה לעול מצוות ניהלו לאורך השנים חברי וחברות "השומר", כאשר הדפוס העיקרי שלו נשמר ונשאר ללא שינוי. בידינו עדויות של בני כפר גלעדי, שחוו באופן מרגש ומשמעותי את שנת בר המצווה כולה ואת הטקס שבסופו. גם צאצאי "השומר", החיים ברחבי הארץ, מספרים שבמשפחתם מושם דגש מיוחד על משמעות גיל המצוות ברוח ערכי הארגון.

בשנים האחרונות מתנהלים שני טקסים עיקריים ברוח ערכי ארגון "השומר" ומורשתו:

בקיבוץ כפר גלעדי בני ובנות המצווה לוקחים על עצמם עול של 13 משימות. במהלך שנה שלמה הם עוברים פעילויות וחוויות שונות, המובילות אותם לכניסה לחברת המבוגרים. פעילויות אלו נוגעות במעגל החיים האישי, המשפחתי, היישובי, הלאומי והכללי עולמי. משימות רבות נקשרות במהלך השנה ישירות למורשתו של "השומר"; קבוצת בני ובנות המצווה עורכת סיור מודרך בבית "השומר" ובאתר הסליקים. כמו כן מקפידים על הכרת הנשק ועל עקרון טוהר הנשק. משימת "חלוץ בודד" היא המשימה המסכמת של השנה: הנערים והנערות מתחלקים לצוותים קטנים, כשכל צוות מקים מאהל, מכין ארוחת ערב ונדרש להתמצא בסביבה. בסופה של משימה זו הם הולכים ברגל לקיבוץ ומגיעים למקום ההתכנסות. שם מחכים לבני ובנות המצווה ההורים ומוזמנים נוספים. לטקס "השבעה" מוזמנת הקהילה הרחבה (אם כי היום, בעידן ההפרטה, מגיעות בעיקר המשפחות של הנוגעים בדבר...). בטקס זה נישאות ברכות, וכל הנערים והנערות נדרשים לומר בעל פה את הציוני הראשון בחוקי ארגון "השומר": "קודם כל יהיה אדם". בני ובנות הקבוצה מקבלים רובה ותנ"ך כפי שהיה נהוג לאורך הדורות. התנ"ך נשאר בידי המצוואים, והרובים חוזרים לסליק. לשמתנתו, היום בני המצווה

אליעזר קרול מעניק נשק לבתיה אלון

אליעזר קרול מעניק נשק לבת מצווה

הטקס הם אינם מקבלים לא אקדה, לא תנ"ך ולא סייח, אלא את אחד מספרי ההיסטוריה והזיכרון שנכתבו על ארגון "השומר", יחד עם תעודה לציון השתתפותם באירוע.

ניכר כי לאורך השנים, מימיהם של ראשוני צאצאי "השומר" ועד ימינו, מקפידים בקיבוץ כפר גלעדי בפרט, ובקרב נאמני מורשת ארגון "השומר" בכלל, לשמר ולהעביר את הערכים הבסיסיים שלאורם פעל הארגון. טקס בר המצווה הייחודי, שהתגבש לאורך השנים, מבטא את רוחה של הציונות המתחדשת ואת מטרותיו העיקריות של ארגון "השומר", בד בבד עם שילוב משמעותי עם מעגלי חיים נוספים הנקשרים לעולמם של הנערים והנערות. שינויי העיתים, המעברים האידיאולוגיים המתרחשים במדינה בכלל ובתנועה הקיבוצית בפרט, משפיעים אומנם גם על חלקת אלוהים קטנה זו; אך עדיין, טקס בר המצווה ברוח אנשי "השומר" הוא טקס ייחודי, העובר מדור לדור כלפידי של ערכים מוסריים ומעשיים.

אינם צריכים להגן בעצמם על יישובם, ובגילם הרובה הוא רק סמלי. שינוי נוסף מתבטא בזה שפעם עשו מטווח חי בגיל צעיר כזה והיום הדבר אסור. משימות נוספות הנקשרות למעגלי החיים השונים הובילו את קבוצת בני ובנות המצווה לברר קודם כול מהי "קבוצה" ולהעמיק את ההיכרות בינם לבין עצמם. בהמשך נרתמים הנערים והנערות למשימות של תרומה לקהילה; הם מטפחים את הנוי בקיבוץ ופוחחים בית קפה בערב שבת. במסגרת הכרת העם והלאום יוצאת הקבוצה לטיול בירושלים כדי להכיר מקרוב את מוסדות המדינה. כמו כן, נערכת משימת ביקור ביישוב דתי.

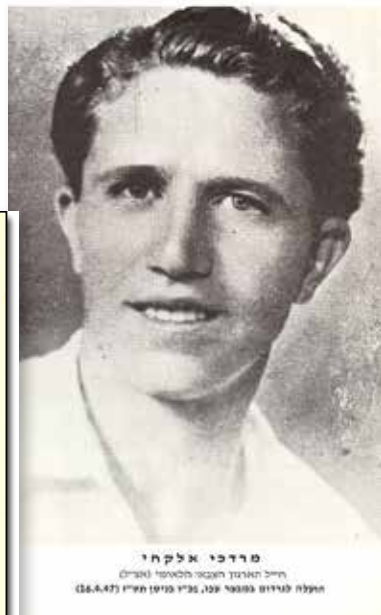
במסגרת מוזיאון בית "השומר" מתנהל בכל שנה טקס בר/בת מצווה לצאצאי ארגון "השומר" מכל הארץ. ביום "השומר" המתקיים מדי שנה בחג הסוכות, לציון המועד שבו הוקם ארגון "בר גיורא", מתכנסים דורות ההמשך של משפחות "השומר" לטקס זיכרון והתייחדות בבית העלמין, ואחריו טקס בני מצווה באולם המוזיאון. תחילה נושאת מנהלת המוזיאון דברי ברכה. במרכז הטקס, מספרים בני ובנות המצווה עצמם על קורותיהם ופועלם המרכזי של אבות אבותיהם. במעמד זה מוצגת תמונת הילדה/ההשושלת המשפחתית שאליה הוא או היא שייכים. בסופו של

כתבה: בת ארז יוגב

מוזיאון אסירי המחתרות עכו

אליעזר קשאני
חייל הארגון הצבאי הלאומי (אצ"ל)
הועלה לנידון ב-1947, כנציג בניסן תשי"ז (16.4.47)

מרדכי אלקחי
חייל הארגון הצבאי הלאומי (אצ"ל)
הועלה לנידון ב-1947, כנציג בניסן תשי"ז (16.4.47)

יחיאל דרזנר
חייל הארגון הצבאי הלאומי (אצ"ל)
הועלה לנידון ב-1947, כנציג בניסן תשי"ז (16.4.47)

דק כר

אזהרה!

חייל עברי, שופל בשבי האויב, נידון ע"י בית-דין של הצבא הכבוש הבריטי למלקות.
אנו מזהירים את מעשלת הדכי אפני הנאכה למועל של עונש משפיל זה.
אם הוא יוצא אל המועל, יוטל אותו עונש על קציני הצבא הבריטי. כל אחד מהם יהיה עלול ללקות 18 מלקות.

הארגון הצבאי הלאומי
בארץ-ישראל

כסלו תשי"ז

WARNING!

A Hebrew soldier, taken prisoner by the enemy, was sentenced by an Illegal British Military "Court" to the humiliating punishment of flogging.

We warn the occupation Government not to carry out this punishment, which is contrary to the laws of soldiers honour. If it is put into effect - every officer of the British occupation army in Eretz-Israel will be liable to be punished in the same way: to get 18 whips.

HAIRGUN HAZVAI HALEUMI (N. M. O.)
b'Eretz-Israel

"ליל ההלקאות"

בדרכם למשימתם דרשו שוטרים בריטים מן החמישה לעצור את רכבם סמוך למשטרת כפר סבא אך הם הגבירו את מהירותם ונמלטו מהאזור. אולם באזור וילהלמה (כיום מושב בני עטרות) סמוך לצומת לוד, נתקלו במחסום דרכים בריטי. אש נפתחה עליהם והם נדרשו להיכנע. אברהם מזרחי, שנפצע מן הירי, הופרד מהם ובהמשך מת מפצעיו, ככל הנראה לאחר שעונה.

ארבעת הנותרים הוכנסו למשורין ובמשך שעות ארוכות עונו וספגו מכות נמרצות. משפטם החל ב-10 בפברואר 1947. הנאשמים סירבו להכיר בסמכותו של בית המשפט ובמהלך המשפט נשאו נאומים פוליטיים. בית המשפט גזר עונש מוות על אלקחי, דרזנר וקשאני ומאסר עולם על גולבסקי בשל גילו הצעיר. ב-16 באפריל 1947, כ"ז בניסן תשי"ז, הועלו השלושה לגרדום בכלא עכו יחד עם דב גרונר.

כתב: ערן מוזס

ב-29 בדצמבר 1946, יום ראשון שלאחר חג התנוכה תש"ז, יצאו חמישה לוחמי האצ"ל, מרדכי אלקחי, חיים גולובסקי (גלעד), יחיאל דב דרזנר, אברהם מזרחי ואליעזר קשאני, למשימה מיוחדת.

כמה ימים קודם לכן קיבלה מפקדת האצ"ל החלטה דרמטית: אם פסק הדין נגד בנימין קמחי בן ה-17, שנוסף על מאסר ממושך נדון גם ל-18 מלקות, יוצא לפועל, הרי שאז יולקו בתגובה גם סמלים וקצינים בריטים. ההחלטה לאותה באזהרה פומבית.

משימתם של החמישה הייתה אפוא לתפוס סמלים או קצינים בריטים ולהלקותם. הבריטים היו רגישים לעניין ההלקאות, שכן כבר למחרת ביצוע פסק הדין נתפסו סרן ושני סמלים בריטיים והולקו 18 מלקות כ"א ליד נתניה ובגן הדסה בתל אביב (ליד גן החיות, כיום מתחם גן העיר). סמל נוסף ספג מלקות בראשון - לציון.

גלגולה של מנורה

בשנת 1923 הוקם בירושלים מועדון מיסודם של יוצאי הגדודים, שנשא את השם ואת הסמל "מנורה", סמלו של אחרון הגדודים העבריים. המועדון היה ברחוב בצלאל וריכז פעולות חברה, תרבות והנצחה לוותיקי הגדודים. במקום הוצגו תערוכות, נשמרו פריטים מתקופת הגדודים ונערכו תחרויות שחמט. המועדון המשיך לפעול גם לאחר קום המדינה ונקט פעולות הנצחה הקשורות לסיפור הגדודים העבריים. בשנת 1950 למשל, כשהובאו עצמותיו של אליעזר מרגולין, שפיקד על שניים מהגדודים העבריים, לקבורה בארץ, נמסרו למועדון חרבו ואותות הכבוד שלו. עם הקמת מוזיאון בית הגדודים באביחיל, הועברו פריטים אלה אליו.

בשנת 1955 נפתח ב"מנורה" מועדון קצינים עבור קציני צה"ל. שמו של המקום הוסב ל"מועדון מנורה - בית הקצין" והמקום שימש כמרכז השתלמות בנושאים צבאיים לצד פעילויות תרבות וידיעת הארץ לחברים ולבני משפחותיהם. הבית המקורי שבו השתכן מועדון "מנורה" נהרס בשנת 1982 ובית הקצין עבר ל"בית החייל" ברחוב שאלתיאל. כיום הוא אינו פעיל, אולם הרחוב שבו עמד המועדון נקרא "מנורה".

לרגל מלאת 100 שנה לגדודים העבריים חודשה במוזיאון תצוגה העוסקת בנושא. הקהל מוזמן לבוא ולמצוא את המנורה בתצוגה!

שלט ציון מקום מועדון מנורה בעבר, ירושלים. צילמה: שירה מרמורשטיין.

מקורות:

ארכיון בית הגדודים, אביחיל.

ז'בוטינסקי זאב, מגילת הגדוד, ירושלים, תש"ז.

פוזננסקי מנחם, מחיי יוסף טרומפלדור, תל-אביב, תש"ה.

עילם יגאל, הגדודים העבריים במלחמת העולם הראשונה, 1973.

פטרסון ג'ון הנרי, עם הגדודים העבריים בארץ-ישראל, תל-אביב, תרפ"ט.

Keren Michael & Keren Shlomit, We are Coming Unafraid, U. S 2010.

בשנת 1918, כאשר עזב הגדוד העברי ה-38 את אנגליה בדרכו לחזית ארץ-ישראל, ניצל רב הגדוד, הרב אייזיק לייב פאלק, את הזמן הפנוי בעת המסע וניסה להלהיבם באמצעות תיאורים מן התנ"ך ומן ההיסטוריה היהודית. הוא היה מודע לגודל השעה ובחר להשוות את החיילים המאזינים לו למכבים משחררי ירושלים, אשר ניצחו את היוונים במלחמה במאה השנייה לפנה"ס. דימוי שמשווה את הגדודאים למכבים ישמש מוטיב חשוב בניסיונותיו של הרב לחזק את הקשר שלהם למשימה הצבאית הלאומית.

הקשר בין הגדודים לחג החנוכה אינו מסתכם בזה. אחרון הגדודים העבריים הוקם לאחר סיום המלחמה. הוא הורכב מגדודאים ותיקים, רובם מיוצאי הגדוד הארצישראלי, נשא את השם "הגדוד הראשון ליהודה" וזכה לסמל יהודי מובהק משלו - תג מנורה בעלת שבעה קנים ומתחתיה הכתובת "קדימה".

לקדימה שתי משמעויות: 1. להתקדם לקראת המשימה 2. קדמה - מזרחה, לארץ ישראל.

שמו של הגדוד וסמלו משקפים מאבק שהתנהל לאורך כל ימי פעילותם של הגדודים - המאבק על שם וסמל עבריים. כבר עם הקמת הגדוד הראשון ביקש ז'בוטינסקי שייקרא "הגדוד היהודי" ושסמלו יהיה "מנורה" - מה שיקשור את פעולתו במובהק לארץ-ישראל ולירושלים. במשרד המלחמה הבריטי נשמעו הסתייגויות ואף התבדחויות בנוסח: אולי יקראו לו בשם "רובאי יפו" או "ההרריים של ירושלים". כפשרה הורשו החיילים העבריים בגדודי קלעי המלך לשאת תג מגן-דוד על שרוול המדים. רק עם תום המלחמה כאמור אושרו שם עברי בשילוב סמל עברי, כפי שניתן לראות על תג הכובע של החייל בתמונה המצורפת.

"הגדוד הראשון ליהודה" החל את פעולתו הרשמית בדצמבר 1919 וסיים אותה במאי 1921. חיילי הגדוד האמינו כי הם יהיו הבסיס לצבא יהודי שייעודו יהיה להגן על היישוב היהודי בארץ, אך הוא פורק בשל השתתפותם של חלק מחייליו בהגנת היישוב במאורעות תרפ"א (מאי 1921) ללא רשות של שלטונת הצבא.

ערכם של הגדודים היה סמלי והפגנתי יותר משהיה צבאי,

כפי שציין ז'בוטינסקי בזיכרונותיו: "הצבא הבריטי יכול היה לשחרר את ארץ-ישראל גם בלעדינו אולם הוא שחרר את ארץ-ישראל ביחד עמנו".

השירות בגדודים העבריים לווה בפעילות ארגונית חברתית-תרבותית לטובת החיילים העבריים בימי המלחמה וכחיילים משוחררים לאחריה. לצד הצורך לסייע לחיילי הגדודים, ניכר רצון להנציח את פעולתם לאחר המלחמה.

דוד בננשיטי, חייל בגדוד הראשון ליהודה, עם תג מנורה. מאוסף בית הגדודים

מוזיאון ה"הגנה" ע"ש אליהו גולומב

חשמל ואש - חנוכה באור אחר

פלוגת השדה בראשון לציון. חנוכה תרע"ט, דצמבר 1938.

להחשיך את הארץ,
פגיעה גם ברשת החשמל.

עם זאת, על האור יש לשמור. בסתיו 1938 הותקפה ממארב קבוצת פועלים ונוטרים שיצאו לתקן את קו החשמל בין גדרה לבאר טוביה. שמונה אנשים, פועלים ונוטרים, נפלו בהתקפה זו. בעקבות זאת החליטו חברי ה"הגנה", בעידודו של רוטנברג, להפקיד את השמירה על קווי החשמל בדרום על אנשי פלוגות השדה - הכוח הנייד של ה"הגנה". כך החלו לוחמים אלה לפעול בכל אזור הדרום במסווה של נוטרים ושל עובדי חברת החשמל, כשהם משתמשים ברכבי החברה. הם ערכו סיורים ומארבים, עד שחדלו הפגיעות בקווי החשמל. גם במהלך מלחמת העצמאות המשיכו קווי החשמל לפעול אף שעברו בתוך אזורי הקרבות, ואיתם המשיכו לפעול אלה אשר הגנו עליהם. לאחר שוך הקרבות המשיכו קווי החשמל למלא את יעודם ולהפיץ אור גדול בארץ.

מאירועי הבית

במוזיאון ה"הגנה" מבקרות דרך קבע קבוצות מגוונות של חיילים, תלמידים, תיירים, מבוגרים, גמלאים ועוד. כמו כן נערכים במוזיאון ימי עיון והשתלמויות לקבוצות שונות.

המוזיאון השתלב כאתר מרכזי במיזם "שביל העצמאות" - מסלול הליכה ברחובות תל אביב המחבר עשרה אתרים הקשורים לתולדות העיר ולהקמתה של מדינת ישראל. במהלך חודש ספטמבר ערכו מדריכי השביל יום עיון והכשרה במוזיאון ה"הגנה", שבמהלכו עברו סיור מעמיק ושמעו הרצאה מרתקת מפי רכז ההדרכה בנושא "הסיפור שמאחורי המוזיאון".

אירועי "בתים מבפנים" שנערכו השנה ברחבי העיר תל-אביב כללו כ-140 אירועים שונים: בתים פתוחים, סיורים בהיבט אדריכלי ופעילויות שונות בנושאי בנייה. בית אליהו גולומב, אשר שימש כמטה החשאי של ארגון ה"הגנה" ושומר בשנות ה-60 כחלק ממוזיאון ה"הגנה", פתח את שעריו לקהל הרחב ובחדרים ההיסטוריים נערכו סיורים פתוחים. הבית נבנה בשנת 1923 ותכנן אותו האדריכל יוסף טישלר.

סיור מודרך ויום עיון מרתק התקיים במוזיאון בהשתתפות קצינים בכירים מהמכללה לביטחון לאומי. הדגש בסיור הושם על פיקוד ומנהיגות בארגון ה"הגנה" ועל הטמעת ערכי ה"הגנה" בצה"ל.

אורה של חנוכייה בחלון הוא אחד המראות היפים בכל בית. אבל מה לעשות, לפעמים כדי להאיר צריך גם חשמל. ההכרה בעובדת החיים של הזמן החדש שיש צורך בכוח חשמלי, שיאפשר לעבוד ביעילות גם בלילה ואף לקרוא עלוני אינטרנט מעניינים, הגיעה לארץ ישראל בסערה בתקופת המנדט הבריטי וכבר בשנותיו הראשונות התגלה בצורך להגן על מערכת החשמל - על תחנות הכוח, על קווי המתח הגבוה, ועל הפועלים שעמלו להקים אותם ולתקנם. במאמר קצר זה ניגע בקשר שנוצר בין ארגון ה"הגנה" לבין מתקני החשמל בארץ והאנשים שהקימו אותם, כדי לתת בארץ אור.

המהנדס פנחס רוטנברג, אשר קיבל מהשלטון הבריטי את הזיכיון לייצר חשמל בארץ ישראל, היה מעורב בענייני ביטחון עוד קודם להקמתו של ארגון ה"הגנה". כבר במלחמת העולם הראשונה פעל לצד זאב זבוטינסקי להקמתם של גדודי מתנדבים יהודיים בצבא הבריטי, לשם שחרור ארץ ישראל מהשלטון התורכי. עם תחילת המנדט והתגברות המתח הלאומי בירושלים - מתח שהתפרץ בעיר במאורעות ניסן תר"ף (אפריל 1920) - נשלח רוטנברג, לצד זבוטינסקי, כדי לארגן את ההגנה על השכונות היהודיות בעיר (זהו "ועד ההגנה" אשר פעל בגלוי ובהצלחה להגן על השכונות היהודיות בירושלים ועם תום המאורעות פיזרו אותו הבריטים). לאחר הקמת ארגון ה"הגנה" בקיץ 1920 המשיך רוטנברג להיות פעיל בו בד בבד עם תפקידיו האזרחיים. אבל רוב מרצו הוקדש מעתה למתח מסוג אחר; בשנת 1923 הקים, בשיתוף פעולה עם הבריטים, את "חברת החשמל לארץ ישראל".

תחנת הכוח "נהריים" הוקמה ליד שפך נהר הירמוך ממזרח לירדן בשנת 1932, ופעלה בכוח המים. כבר מראשית בנייתה לא עסקו עובדיה בענייני חשמל בלבד. המהנדס חיים סלבין, שעבד בחברת החשמל - ובאופן רשמי פחות פעל גם בתעש, מערך ייצור הנשק של ה"הגנה" - ייצר בימים המתוחים של מאורעות תרפ"ט בתחנת נהריים פצצות לצורך הגנה. בשיתוף תושבי הקיבוצים בסביבה הכשירו עובדי התחנה מסלול קטן להמראת מטוסים סמוך לקיבוץ אשדות יעקב - מסלול ששימש מאוחר יותר לאימון טייסי ה"הגנה". גם לתחנת הכוח רידינג, אשר קמה מצפון לתל-אביב בשנת 1937, הייתה יד בענייני ה"הגנה" - וזאת למרות, ואף סביר שבגלל, קשריה עם השלטון הבריטי. כך היה יו"ר הדירקטוריון של חברת החשמל המשנה למלך הבריטי בהודו - סר דניאל רידינג - ואת תחנת הכוח רידינג, שנקראה על שמו, אבטחו חיילים בריטים. ועדיין הותקנו בתוכה סליקים, ובימי עוצר בתל-אביב פעלה מתוכה מפקדת ארגון ה"הגנה" - כשהודעות נשלחות ומתקבלות בעזרת פועלי התחנה, שעבדו יומם ולילה.

מקורות

מרדכי נאור (עורך), לקסיקון כוח המגן - ה"הגנה" (הוצאת משרד הביטחון, 1992) - "חברת החשמל וההגנה", עמ' 157;
"נוטרי חברת החשמל", עמ' 299;
"רוטנברג, פנחס", עמ' 384;

ערך ויקיפדיה - "חברת החשמל לישראל";

יובל ארנון-אוחנה, המרד הערבי בארץ ישראל, 1936-1939, (מהדורה שנייה, הוצאת אריאל 2013)

תעלומת פגיון קצין האס.אס

ב-16 במאי 1948 יצאה מבאר יעקב פלוגת לוחמי ארגון צבאי לאומי (אצ"ל) בפיקודו של אליעזר סודיט - שרון ("קבצן"), במטרה לכבוש את בית הספר לקצינים בפאתי רמלה, ששימש בעבר כמפקדתו של חסן סלמה. היעד נכבש. אך ב-1 ביוני הצליחה פלוגה של הלגיון הערבי, שתוגברה במחלקת שריוניות וכוחות ערביים בלתי סדירים, לכבוש את המחנה מחדש. האצ"ל לא ויתר. למחרת חזרו לוחמי האצ"ל וכבשו שוב את המבנה. גופות הלוחמים היהודים שהגנו על המבנה יום קודם נמצאו במקום וניכר היה שהם עברו התעללויות קשות.

אחד מהשבויים הערבים, חייל הלגיון בעל חזות אירופית, משך את תשומת ליבו של לוחם האצ"ל בן עמי קפלן שכיניו בארגון היה "דוב". הוא הוציא אותו לחקירה שהתנהלה בתחילה בשפה האנגלית. בן עמי חשד שלשבו יש מבטא גרמני. הוא עבר לתחקר אותו בשפה הכי קרובה לגרמנית - יידיש. להפתעתו התברר שהשבו היה קצין אס.אס גרמני, בן לקהילת הטמפלרים בארץ ישראל, שהצטרף אחרי מלחמת העולם השנייה לכוחות הערביים. ברשותו היה פגיון קצינים גרמני שעוטר בסמלים נאצים. בן עמי לקח את הפגיון למזכרת. הקצין הועבר לחקירת ה"דלק" (שירות המודיעין של האצ"ל) ועקבותיו נעלמו.

בן עמי היה משוכנע שהקצין הנאצי היה אחד מחמשת לוחמי הקומנדו שהוצנחו בתחילת מלחמת העולם השנייה באזור יריחו, במטרה לארגן מרידה של הערבים נגד היהודים והבריטים. החוליה, שחבריה היו ערבים תושבי הארץ וגרמנים ארץ ישראלים מקהילת הטמפלרים, נלכדה בידי הבריטים זמן קצר לאחר הגעתה. אחד מהם, חסן סלמה, סגנו של עבד אל קאדר אל חוסייני, הצליח להימלט. הוא נהרג במהלך מתקפת האצ"ל בראש העין במלחמת העצמאות. קצין גרמני נוסף, שהצליח להימלט, נלכד לאחר המלחמה ביישוב הטמפלרי וילהלמה (כיום בני עטרות).

אז מי היה אותו קצין אס.אס, בן לקהילת הטמפלרים בארץ ישראל ומה עלה בגורלו? **על כך בגיליון הבא.**

כתב: שלמה דרור

הפגיון של קצין האס.אס

חג החנוכה בגטו וארשה

1939 ואיישו אותו בעיקר אנשי התנועה הרוזינוניסטית וחברי תנועת הנוער בית"ר. עם זאת, השייך המפלגתי לא היה קריטריון להצטרפות לארגון, ויש עדויות על אנשים שהצטרפו מכל גוני הקשת הפוליטית של יהדות אירופה, מקומוניסטים ועד חסידים.

נשים שהצטרפו לאצ"ל שירתו כקשריות אשר נהגו לצאת מחוץ לגטו במטרה לקיים את הקשר עם המחתרת הפולנית במסירה וקבלה שלמסרים. לתפקיד נבחרו בחורות שחזותן הייתה סלאבית ככל שניתן. בסיכון גבוה ובחירוף נפש הצליחו הקשריות גם להבריח משפחות וילדים אל מקומות מקלט מחוץ לחומות. הייתה זו לוחמה בקו הראשון. קשריות שהיו מחוץ לגטו בעת פרוץ המרד חזרו אליו דרך המנהרות כדי להילחם מתוך הגטו. אחרות לחמו לצד הפולנים בקרבות מאוחרים יותר. ארבע קשריות נותרו בחיים לאחר המלחמה. אחת מהן, ג'וטה הרטמן מספרת בעדותה כי בדצמבר 1941, באחד מערבי חג החנוכה, נודע לחברי אצ"ל כי לאחד מאותם ערבי שירה חגיגיים יגיע גם איש החינוך הנודע יאנוש קורצ'אק עם כמה מילדי בית היתומים שלו.

בעיצומו של האירוע כבה לפתע האור! למקום "פרצו" כמה לוחמי אצ"ל עם מסיכות על פניהם והחלו לחלק כסף כ"חנכה געלט" - דמי חנוכה לילדי בית היתומים. הקהל היה מאוד נרגש. ג'וטה, שבעצמה השתתפה בחלוקת הכסף, זוכרת את האירוע כאחד המרגשים ביותר במהלך שהותה בגטו.

אך בתנאי העוני ששררו בגטו, מאיפה היה לחברי מחתרת כסף לחלוקה? במהלך שנת 1941, בטרם התחילו אקציות הגירוש הגדולות של יהודים מהגטו אל מחנות ההשמדה, עזבו (מרצון) כשלוש-מאות משפחות אמידות את הגטו והשאירו אחריהן בתים נטושים ורכוש רב.

מדוע לא העדיפו להשתמש בכסף שאספו לרכישת נשק, כחלק מהתארגנותם לקראת המרד?

תשובתה של ג'וטה לשאלה זו מאוד נחרצת - דמותו המיוחדת של יאנוש קורצ'אק הייתה סמל ואגדה ליהדות פולין ופעילותו החינוכית למען ילדים יהודים בכלל ויתומים בפרט הצדיקו את המתנה הנדיבה! אך למרבה הצער הם לא הספיקו ליהנות מפירותיה לאורך זמן. באוגוסט 1942 צעד קורצ'אק, שדחה את כל ההצעות להצלתו, בראש הסור שהוביל את חניכיו לאומשלאגפלץ, כיכר השילוחים בוורשה, ומשם בטרנספורט למחנה ההשמדה טרבלינקה, שם נרצח.

וכך הצליחו קומץ צעירים יהודים, חניכי תנועת הנוער בית"ר, לוחמי מחתרת, להדליק, ולו לזמן קצר, אור בעיניהם של ילדים יהודים בתוך מציאות חשוכה, ולהצית בלבם שביב של תקווה שהטוב יגבר על הרע והאור ינצח את החושך גם במציאות, ולא רק בסיפורי חנוכה.

כתבה: אירנה בוט שצ'רב

שני נרות - סיפור מאת יאנוש קורצ'אק.

שני נרות - נר רגיל ונר חנוכה, משוחחים ביניהם. נר חנוכה מספר על מלחמת המכבים ועל זה שאלפיים שנה הוא כבר יתום, כי אמו היא בית המקדש בירושלים שחרב, ואביו - מתתיהו בן יוחנן, שיצא לקרב ומת. שואל הנר הרגיל את נר חנוכה - אתה בוכה?

עונה נר חנוכה - רק כשאני לבדי, כאשר עין אדם אינה רואה אותי! אבל כאשר מסתכלים בי, הנני שוב שמח ומאיר באורות יפים. והנר הרגיל מספר על עצמו: אני נר רגיל ועני, אני מאיר לחייט, לסנדלר, לילדים שלומדים כשהם קוראים, אוכלים, או בוכים. אבי - זה יום עבודה רגיל - איזה דבר מעניין אני יכול לספר?

עונה נר חנוכה: אל תדבר כך על עצמך ועל אביך. את כל שברשות האדם - את הכול עשה אביך - זה יום העבודה. אתה מאיר יום יום למען יעבדו האנשים על מה שיהיה, אני מאיר פעם בשנה למען יזכרו האנשים את מה שהיה. תן יד, אחי האהוב, ויחד נאיר לילדים!

אני אומר - זכרו את שהיה יפה וטוב אתמול, אתה תאמר - עבדו למען יהיה טוב ויפה יותר מחר, יחד נאיר לאנשים, שיהיה להם שמח!

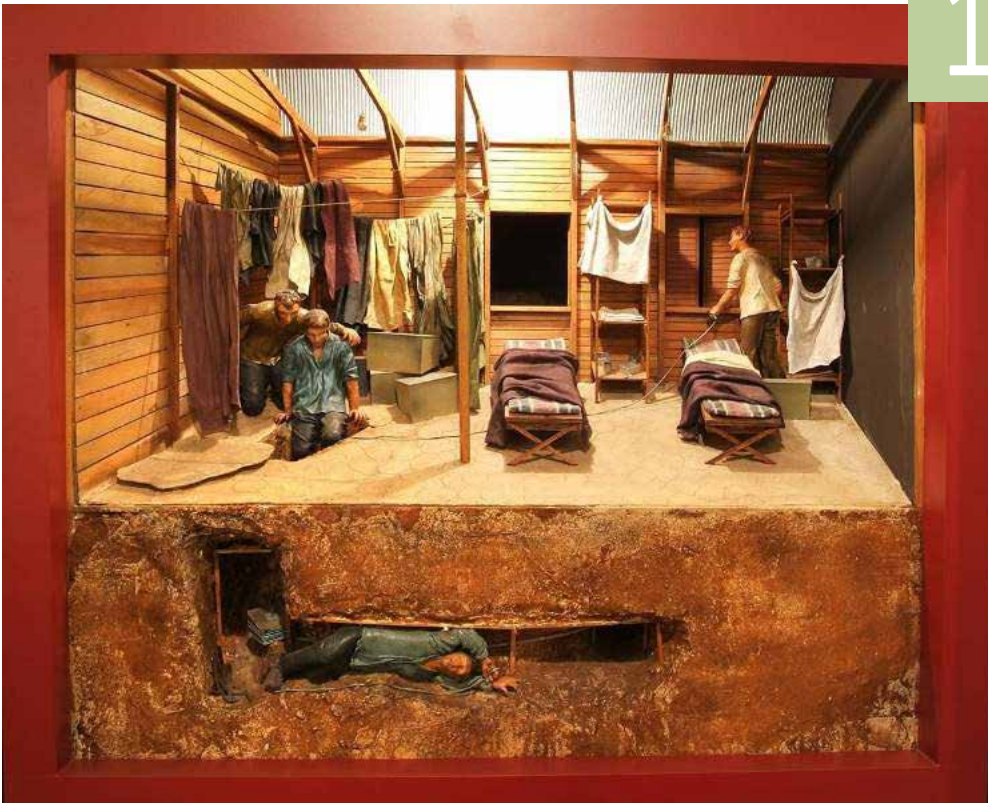
בתקופות החשוכות והקשות ביותר בהיסטוריה, כשמסביב הקור, הרעב, הצפיפות, המוות, החולי, הסבל והדמעות, הקפידו היהודים במחנות העבודה וההשמדה לציין את חג החנוכה, להדליק נרות מאולתרים, לשיר את שירי החג ולספר על ניצחון המכבים. כך היה גם בגטו ורשה בדצמבר 1941.

את חג החנוכה של שנת תש"ב (1941) ציינו היהודים בהתכנסויות חגיגיות והדלקת נרות במועדוני התרבות המאולתרים שהוקמו בגטו, ערבי שירה והקשבה לשיריו של המשורר היהודי ולדיסלב שלנגל.

ולדיסלב שלנגל נולד בוורשה ב-1910 למשפחת אומנים. כבר מגיל צעיר גילה כישרון לכתיבה וחריזה. עוד לפני פרוץ המלחמה הרבה שלנגל לכתוב מחזות ושירים סאטיריים והומוריסטיים, ובשנות השלושים החל לפרסם שירים ביומון היהודי "נאש פשגלונד", שיצא לאור בוורשה בשפה הפולנית. בשיריו נטה שלנגל לסגנון עיתונאי כביכול, ודיבר בשפה ברורה, ללא קישוטים ומטאפורות מסובכות, בתיאור את ההווי היהודי ואת המצב בפולין. עם כניסתו לגטו המשיך שלנגל לכתוב שירה ופרוזה. ההיסטוריון עמנואל רינגלבלום כתב כי שיריו של שלנגל היו נפוצים מאוד בגטו וביטאו את הלכי הרוח בו, קראו ודקלמו אותם בערבי בידור והם עברו מיד ליד, משוכפלים או מועתקים במכונת כתיבה. באפריל 1943, במהלך המרד, נספה שלנגל באחד הבונקרים, אך אין מידע ממשי כיצד ומתי נהרג. רק חלק משיריו של שלנגל נשתמרו, חלקם בארכיון "עונג שבת" של עמנואל רינגלבלום ואחרים במחבואים שונים בגטו ומחוצה לו.

כידוע, במרד שפרץ בגטו באפריל 1943 נטלו חלק שני ארגונים מחתרתיים - א"ל, ארגון יהודי לוחם בפיקודו של מרדכי אנילביץ' ואצ"ל - ארגון צבאי יהודי בפיקודו של אברהם פאוול פרנקל, שהוקם בנובמבר

מוזיאון לח"י ע"ש אברהם שטרן (י"איר")

"מחושך לאור" - הבריחה מלטרון

הריקים במחנה ורישתו בעזרתם את המנהרה. מחסור באוויר יצר בעיה של קוצר נשימה והתעלפויות של החופרים, ולצורך אורור המנהרה יצרו הלוחמים מפוח בצורת אקורדיון ממעיל גשם של אחד הקצינים הבריטים. המעיל היה עמיד למים ואטום לאוויר.

נחשתן היה שמו של הלוחם שפרץ החוצה והביא לסיום חפירת המנהרה. מתוך הבור מציץ ראשו והוא פורץ בשירה "בסלע חצבנו עד דם, ויהי אור..." לאחר שהתגברו על הקשיים ותמה חפירת המנהרה באורך 76 מטר, המתינו להנחיות המרכז בנוגע למועד הבריחה. נותר רק להמתין לאישור כי דירות המסתור מוכנות וכי ניתן לברוח.

הלוחמים חששו מהחורף הקרב ומן האפשרות שהגשמים ימוטטו את המנהרה, על כן ביקשו לברוח מוקדם ככל האפשר.

עמנואל הנגבי החליט שהזמן דוחק, ולא רצה להמתין עד להודעת המרכז, לכן החליט לברוח ולארגן בעצמו מקומות מסתור לשאר הבורחים. כיוון שלא רצה לחשוף את דבר קיום המנהרה, נאלץ לברוח כך שהבריטים יידעו כיצד ברח ולא יחשדו בקיומה של מנהרה. לשם כך העמיד עמנואל פני חולה ונשלח לטיפול בבית החולים בירושלים. לאחר שלמד את נוהלי השמירה בבית החולים, הוא ברח בשעת לילה מאוחרת והצטרף אל חבריו במחתרת. הנגבי ארגן אוטובוס שיאסוף את הבורחים ויסיעם למקומות המסתור בתל-אביב. לאסירים נאמר כי האות לבריחה יהיה חבילה ובה עשרים קופסאות סיגריות "עתיד" - במשמעות: העתיד לפניהם!

ב-1.11.1943 ברחו זה אחר זה עשרים הלוחמים דרך המנהרה באין מפריע. הלוחמים שברחו לא חזרו לבתיהם. הם חזרו למחתרת והיוו תוספת כוח משמעותית למחתרת. הבריחה פגעה קשות ביוקרה הבריטית.

כתבה: יעל הלוי

השנה היא 1943, אברהם שטרן "י"איר", מפקד לוחמי חירות ישראל (לח"י) נרצח, המחתרת במצב קשה. בתקופה זו היא מונה כ-200 לוחמים, רבים מהם נתפסו ונכלאו בבתי מעצר ובבתי הסוהר. כדי לחדש את פעילות המחתרת נגד הבריטים, וכיוון שכל לוחם חשוב ומשמעותי במאבק, הם מנסים לברוח מבתי המעצר ולקיים את הנחיית המחתרת: "להרוג, להיהרג ולא להיאסר..."

יצחק שמיר ואלהו גלעדי הם הראשונים שבורחים ממחנה המעצר במזרע.

בלטרון בנו הבריטים מחנה שמור במיוחד להחזקת העצירים. המחנה כלל 4 גדרות: שתי גדרות תיל ושתי גדרות חשמליות, שביל סיום מואר בשורות פנסים ומגדלי שמירה מסביב למחנה. הם הקפידו על בדיקות נוכחות שלוש פעמים ביום. את עשרים לוחמי לח"י שיכנו בצריף הקרוב ביותר לגדר, שם יוכלו להשגיח על הלוחמים בקפידה.

הלוחמים החליטו שהדרך הטובה ביותר לברוח תהיה לחפור מנהרה. היו כמה בעיות שהיה עליהם לפתור כדי שתוכניתם תצליח: עליהם למצוא דרך לכסות את פתח המנהרה שלא לעורר חשד, להשיג כלים לחפירה, קרשים לתמוך במנהרה לבל תתמוטט, לסלק את עודפי האדמה והסלעים, לשמור על כיוון החפירה, לדאוג לתאורה ולאוויר לחופר.

ראשית התמקדו בבעיית הפתח, הרצפה הורכבה מלוחות אבן מודבקים במלט. הוחלט להרכיב את לוחות האבן במסגרת עץ ולהדביקם שוב כדי ליצור מכסה שקל יהיה להסיר ולהחזיר. קרשים פורקו מן המיטות וחלק מהעצורים גילו תחביב חדש - נגרות, והם בנו ספסל, ארון ושולחן. חלק מהקרשים האלה שימשו כקורות תמיכה במנהרה. אדמת החפירה סולקה בתחילה לרווח שבין קירות הצריפים ששימש לבידוד, או שבטיוול היומי העפר ננטמן בכיסים פוזר פה ושם במחנה. חלק מהאדמה פוזר בחצר לאחר שנתקבל אישורם של הבריטים להכשיר גינה. לקביעת כיוון החפירה נערכו חישובים ונעשה שימוש בקרש שחובר בזווית הכיוון, כך שחפירה בכיוון הקרש הבטיחה התקדמות ישרה.

להארת המנהרה "שאלו" החופרים את חוטי החשמל של אחד הצריפים

מוזיאון אסירי המחתרות ירושלים

חנוכה תש"ח בכלא ירושלים (דצמבר 1947)

שרגא דירקטור (1928) נולד בפתח תקווה ובצעירותו הצטרף ל"הגנה". הוא נתפס במרס 1946 בפעולת "ליל וינגייט" שנועדה להורדה ופיזור של מעפילי האונייה "אורד וינגייט" לחופי תל אביב ונידון לשלוש שנות מאסר שאותן ריצה בכלא בירושלים. שרגא שוחרר ממחנה המעצר בעתלית במאי 1948, ערב הקמת המדינה. כיום הוא יו"ר "ארגון אסירי ה"הגנה", האצ"ל ולח"י.

שלומות רבים לכם יקיריי...

חוויה שנייה עברה עלינו ברגע זה, והוא רגע הדלקת נרות חנוכה.

היות ולא הורשינו להתרכז בתא אחד ולערוך טקס כללי, אזי הוחלט שאחד החזנים שלנו ייצא למסדרון הארוך והאפל ובקולו ישמיע את הברכה. גם זאת לא אוכל יקיריי לתאר במילים. כל התאים כאחד הצטרפו לשירת "מעוז צור" שהחרידה את הסביבה, ולבסוף סיימו ב"התקוה".

אסיים גם אני בכתיבת מכתבי הקצר, תוך ציפייה לקבל משהו מכם.

היו שלום !!!

אוהבכם "ע".

בין המוצגים המקוריים הרבים השמורים באוספי מוזיאון אסירי המחתרות בירושלים יש גם מכתבים שכתבו אסירי המחתרות למשפחותיהם בעת מאסרם או מעצרם. הפעם בחרנו להציג בפניכם מכתב שיש בו התייחסות מעניינת לחג החנוכה.

שרגא דירקטור, מכתב לבני המשפחה, הכלא המרכזי - ירושלים דצמבר 1947. מוזיאון אסירי המחתרות - ירושלים. (העתק) אסיר ההגנה הצעיר שרגא דירקטור כתב בכלא מכתבים רבים לבני משפחתו שבהם הוא מתאר את חוויותיו ורגשותיו בכלא. ממכתב זה עולה הקשרו של חג החנוכה אשר קיבל באותם ימים משנה חשיבות בשל הדמיון שבין מאבק החשמונאים ביונים בימי בית שני, למאבק היישוב להקמת המדינה. למרות האיסור להתכנס יחד האסירים פצחו כאיש אחד בשירת "מעוז צור" יחדיו מכל חדרי הכלא ומיד לאחר מכן המשיכו בשירת "התקוה". כך חיברו בין מאבק החשמונאים למאבק היישוב היהודי לעצמאות וציינו את חנוכה כחג לאומי.

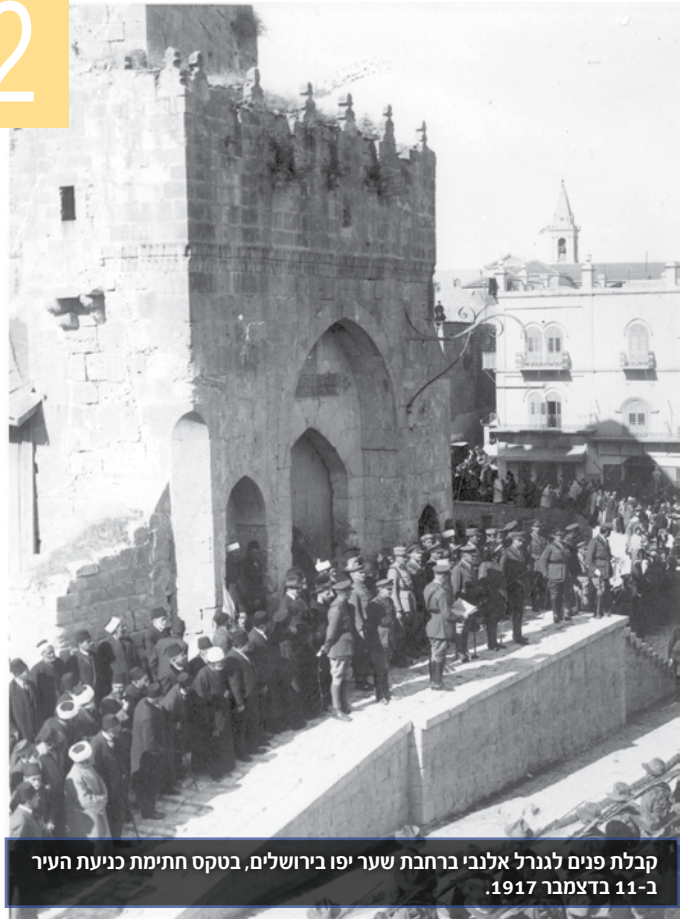
מאפלה לאור גדול - במרתף אפל בדמשק ישבנו וקראנו על שחרור ירושלים

"נפלה ירושלים הנכריה - תחי ירושלים העברית!"

את הידיעה על שחרור העיר ירושלים בנר ראשון של חנוכה תרע"ח, שמע מאיר דיזנגוף זמן קצר לפני זימונו לפגישה עם אחמד ג'מאל פחה, המושל העליון של סוריה, ארץ-ישראל וחצי האי ערב בימי מלחמת העולם הראשונה. ג'מאל פחה הטיל מורא ופחד על היישוב היהודי הקטן בארץ-ישראל, גילה עוינות לציונות, ואף יזם את גירוש יהודי יפו-תל-אביב בחג הפסח תרע"ז. באותה תקופה מילא דיזנגוף את תפקיד ראש ועד ההגירה מיפו-תל אביב ולאחר הגירוש שימש כמנהיגם של המגורשים.

בעת שהמתין במרתף הבניין במלון בדמשק להתייצבותו אצל ג'מאל פחה, נפגש דיזנגוף עם קצין תורכי שאותו הכיר בעת שהיה מנהל הפוסטה (הדואר) ביפו. קצין זה עלה בדרגה ועכשיו היה ממונה על הפוסטה הצבאית בדמשק. "הוא פנה אליי ואמר, כתב דיזנגוף בספרו "עם תל-אביב בגולה", "רוצה אתה לדעת חדשות? והציע בשכר לירות אחדות, למסור לי את העיתונים הצרפתיים טרם שמסרם לג'מאל פחה... לאחר ששילמו וקיבלו את העיתונים, כותב דיזנגוף "...לאור הנר ישבנו וקראנו. - לא! ראשית כול ראינו! צילום ברור ראינו, בשבועון Illustration בשם 'אלנבי' וצבאותיו בהיכנסם לירושלים' - ראינו! ואח"כ גם קראנו! קראנו על ניצחונות ההסכמה בחזיתות של אירופה וכו'. ...ומאופל המרתף אור זרח לנו - אור חדש על ציון יאיר ונזכה כולנו מרהר גם אנחנו לראותו! - ומי יעצור ברוחו הפעם?!"

כתב: יוסי קיסטר

קבלת פנים לגנרל אלנבי ברחבת שער יפו בירושלים, בטקס חתימת כניעת העיר ב-11 בדצמבר 1917.

קבלת פנים לגנרל אלנבי לציון סיום מלחמת העולם הראשונה, שדרות רוטשילד, תל אביב, 22 בנובמבר 1918

ערב ההוקרה להדר קמחי

תא"ל (מיל') הדר קמחי

ערב הוקרה לתא"ל (מיל') הדר קמחי

בשרבורג שבצרפת. על האחרונות שבהן הוטל אמברגו והדר פיקד על הוצאתן משם במבצע שהיה לאבן דרך בהיסטוריה של חיל הים - המילוט משרבורג.

עם הגעת הספינות ארצה התרכז הדר בכתיבת תורת לחימה ייחודית שעמדה למבחן במלחמת יום כיפור. בלילות המלחמה הראשונים הכריע חיל הים את ציי סוריה ומצרים, ללא אבדות מצידו, הישג כביר שייזכר לדורי דורות.

בשנת 1971 מונה לסגן מפקד חיל הים ובאוגוסט 1973 מונה לנספח צה"ל וראש משלחת משרד הביטחון בלונדון. בשנת 1976 פרש מצה"ל.

חבריו של הדר סיפרו את קורותיו ועלילותיו בליווי שקופיות וסרטים.

שמחנו לארח ערב זה במוזיאון, ואנחנו מאחלים להדר עוד שנים ארוכות ובריאות טובה.

כתבה: רויטל ביהם

בתחילת ספטמבר נערך במוזיאון ההעפלה וחיל הים ערב הוקרה לתא"ל (דימו') הדר קמחי, מראשוני שייטת 13, ממקימי שייטת הצוללות וממפקדיה הראשונים של שייטת הסטי"לים. למעלה מ-250 איש, חברים, בני משפחה, בכירי חיל הים בעבר ובהווה וביניהם ארבעה ממפקדי חיל הים, התקבצו ובאו להוקיר את פועלו.

הדר, יליד קיבוץ עין חרוד, חניך האגודה הימית של הפועל חיפה, התגייס לפלמ"ח בפברואר 1948, נפצע בקרבות בעמק הירדן, החלים, והתנדב ליחידת הצוללים של שייטת 13 שהייתה בראשית דרכה. הוא התקדם בסולם הדרגות והתפקידים עד לתפקיד סגן מפקד השייטת.

בשלב זה קרא לו יוסלה דרור, מפקדו לשעבר בשייטת 13, להקים שייטת חדשה - שייטת צוללות בחיל הים הישראלי. הדר נשלח לקורס מפקדי צוללות של הצי הבריטי, התמנה למפקדה הראשון של הצוללת "רהב" ובחודש יוני 1960 הביא אותה ארצה מאנגליה.

בשנת 1962 קיבל את הפיקוד על המשחתת "חיפה" ובשנת 1964 חזר לשייטת הצוללות ונתמנה למפקדה.

ב-1968 קיבל את הפיקוד על שייטת הסטי"לים שהייתה בשלבי קליטתה הראשונים בארץ כשחלק מהספינות עדיין בתהליך בנייה

מוזיאון בתי האוסף לתולדות צה"ל

"שיעור מולדת"

"הצבא שלנו בנוי על יקר האדם." (דוד בן גוריון)

בשנת 2015 עלתה שושנה גוטרמן מניו-יורק לארץ. שנה מאוחר יותר כבר החליטה להתגייס לצה"ל כחיילת בודדה. שושנה הייתה למדריכה במוזיאון בתי האוסף לתולדות צה"ל ובחודש נובמבר 2018 מסיימת שושנה את שירותה הצבאי. רגע לפני השחרור החלטנו ליטול פסק זמן לחשבון נפש וחשיבה לאחור.

להלן ריאיון של סמלת רוני גייר עם סמלת שושנה גוטרמן לקראת השחרור הקרוב:

מה גרם לך לרצות לעלות ארצה ולהתגייס?

גדלתי בבית דתי וציוני בניו יורק. כשחגגתי בת מצווה היתה זו הפעם הראשונה שבה ביקרתי בישראל. אחרי הביקור הזה כבר ידעתי שמשוה השתנה. כשיצאתי מניו יורק הבנתי שאני מתגעגעת למשפחה, לחברים ולחננויות, אבל לא למקום עצמו. בעצם כשחזרתי הביתה לא הרגשתי בבית. הרגשתי שכאן הוא הבית שלי, שלכאן אני מתגעגעת. שכאן אני מתחברת להיסטוריה ולתרבות. אמנם הייתי רק בת 12 אבל הבנתי! אני רוצה לעלות לארץ.

מאז אותו ביקור חזרתי לארץ כל שנתיים. בשנת 2014, כשהייתי בת 18, ביקרתי שוב ואף השתתפתי בחפירות הארכיאולוגיות בתל צפית. התאהבתי בתחום הארכיאולוגיה והבנתי שבעתיד ארצה לעסוק בזה. אך מעל לכול, הדבר הכי מרכזי שחוויתי באותו קיץ היה מבצע צוק איתן. כל שבת כשחזרתי לירושלים (שם שהיתי) ראיתי אוטובוסים מלאים בחיילים בגילי. בסוף הקיץ היה ברור לי שאני לא חוזרת ללמוד באוניברסיטה בניו יורק. החלטתי סופית שאני רוצה "לעשות עלייה", להתגייס לצבא ולשרת את המדינה כחיילת. ההורים שלי, בהיותם ציונים, תמכו בהחלטה שלי לעלות ולהתגייס.

איך דמיינת את הצבא? מה היו הציפיות שלך מהשירות הצבאי?

ניסיתי לבוא לצבא עם "דף חלק" בראש. הבנתי מההתחלה שכל תפקיד הוא משמעותי וכולם נחוצים. התגייסתי ל"קורס מולדת" - טירונות מיוחדת לעולים חדשים בבסיס מחו"ה אלון. בקורס מולדת שמים דגש על ההיסטוריה של ארץ ישראל ועל חשיבות הגיוס לצה"ל כדי לחבר את העולים החדשים למדינה. זו הייתה חוויה קשה מאוד גם משום שזו טירונות וגם כי דיברנו רק עברית. אבל למרות הקשיים - ובזכותם - יצאנו יותר מחוזקים. בסוף הקורס גיליתי ששובצתי כמדריכה במוזיאון בתי האוסף לתולדות צה"ל. בשבילי התפקיד היה בדיוק מה שרציתי לעשות בשירות. במסגרת התפקיד למדתי את כל ההיסטוריה הצבאית של המדינה וזכיתי ללמד תלמידים, חיילים, אזרחים ותיירים על המולדת, ההיסטוריה, מה תפקידנו כחיילים ולמה אנחנו עדיין צריכים להמשיך לשמור על המדינה והארץ.

במהלך השירות זכיתי גם להכיר אתכן - אותך שמראיינת אותי עכשיו ואת החיילת שרון, שקיבלה את פניי ושהייתה גם היא עולה חדשה מהודו.

מה הדבר שהפתיע אותך ביותר במהלך השנתיים האלה?

הדבר שהכי הפתיע אותי במהלך השנתיים האלה הוא רמת העברית שלי.

בתחילת השירות דיברתי עברית ברמה מאוד נמוכה. לא האמנתי שאצליח להדריך בעברית ועוד ברמה גבוהה. אבל עם הזמן, ובעזרתם של כל האנשים במוזיאון והחברות שלי בבית, הצלחתי להגיע לרמה שבה אני מסוגלת להדריך בעברית.

זכורה לך הדרכה יוצאת דופן או מרגשת במיוחד?

ההדרכות שהכי ריגשו אותי היו ההדרכות באנגלית. לא מהסיבה שאנגלית זו שפת האם שלי אלא משום שהמבקרים (בין אם תיירים ובין אם חיילים מצבאות אחרים) חזרו למדינות שלהם להעביר את הידע והמשמעות שהם למדו פה. המחשבה ששינתי דעות של אחרים על צה"ל ומדינת ישראל מאוד מרגשת אותי.

במהלך השנתיים הללו התמודדת לא רק עם תפקידך הצבאי אלא גם עם היותך חיילת בודדה. כיצד הסתדרת?

אמנם לא היה פשוט להתגייס כחיילת בודדה, אבל ידעתי שזה חשוב להמשיך החיים שלי. במהלך השירות למדתי להתמודד עם הרבה אחריות ומטלות. הייתי עצמאית ודאגתי לעצמי לדירה ולכל מה שצריך בה - מזון, תשלומים ועוד. במקביל התמודדתי עם הגעגועים למשפחה. במיוחד היו קשים החגים שבהם לא הייתי ביחד איתם. עם זאת הרגשתי שהמערכת באה לקראתי: לקראת החגים התאספנו יחד והרמנו כוסית, קיבלנו עזרה כלכלית מסוימת, היו לי ימים מיוחדים לסיידורים ונוסף לזה חופשות כדי לבקר את המשפחה.

עשרה ימים לפני השחרור. איך את מסכמת את החוויה ולמה הכי נתגעגע?

אני רואה את השירות שלי כחוויה לחיים. למדתי הרבה על עצמי, שיפרתי את היכולת שלי לדבר מול קהל, להדריך, וגם שיפרתי את העברית שלי. בשנתיים האלה הכרתי אנשים מיוחדים, ביניהם כמה שנשארו חברים לחיים. אני אתגעגע למוזיאון ולצוות שאיתו עבדתי. בשנתיים האחרונות המוזיאון היה המשפחה שלי.

מה תוכניתייך לאחר השחרור מצה"ל?

אני ממשיכה לגור בארץ. בחודש פברואר (2019) אני חוזרת ללימודי ארכיאולוגיה וממשיכה בלימודי תואר ראשון במחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה באוניברסיטת בר אילן. אני ממשיך ללמוד על המדינה וללמוד את הסיפור של ארץ ישראל והעם היהודי.

צוות המוזיאון מודה לשושנה על תרומתה הרבה ועל הדוגמה האישית שהיא מהווה בעצם בחירותיה ועשייתה, ומשוכנע בהצלחתה בכל אשר תפנה.

ריאיון עם סמל שושנה גוטרמן

כתבו: קארין אורן ורוני גייר

כנס הפלמ"ח

לוחם בחטיבת הראל. לאחר הטקס כתבה: "זה היה קסם לעמוד מהצד ולראות כ-3,000 איש ששיבה זרקה בשערם קמים יחד בהישמע שורות השיר 'מסביב ייהום הסער'. יש משהו כל כך 'ביחד' בחוויה הזו."

על שירי ארץ ישראל הישנה והטובה היו אמונים דוד ד'אור עם השיר "הוא לא ידע את שמה", מירי מסיקה עם ביצוע עוצמתי ל"הן אפשר", ולסיום עלה שלמה ארצי לביצוע מרגש לשירו של נתן אלתרמן "אליפלט". לא די היה בשיר האחד, ובאופן ספונטני, כמחווה לפלמ"חניקים, שר שלמה ארצי גם את שירו "אנחנו לא צריכים". בסיום השיר העניק לו שייקה גביש פרח מהקהל.

במהלך כל הערב הוקרנו סרטונים שבהם השתתפו פלמ"חניקים ופלמ"חניקיות, שסיפרו על החוויות היפות, הכואבות והמורכבות, והרימו כוסית לחיי הפלמ"ח ואף הזילו דמעה. בסוף הערב קם הקהל הגדול על רגליו לשיר יחד בגאון את שיר הפלמ"ח.

היה זה ערב מרגש שבו ללילה אחד קמה האגדה לתחייה, והתגשמה באנשים פשוטים שבאים ומתחבקים, מספרים וצוחקים. לאחר הכינוס אמר פוצ'ו: "הכנס היה יפה ומכובד. אבל מה שחשוב לי זה הפגישות עם כל החברים. לא סתם אומרים 'אח פגישה, אח פגישה שכזאת!'".

כתבה: נגה גרזון

בתחילת חודש ספטמבר התקיים בהיכל התרבות בתל אביב כנס הפלמ"ח לציון 70 שנה למדינת ישראל. בכנס נפגשו הפלמ"חניקים ויחד העלו זיכרונות, שרו וסיפרו על מורשתם והישיגיהם בתחומי הביטחון, ההתיישבות, ההעפלה, בניין הארץ, התרבות והאומנות. האולם היה מלא עד אפס מקום באלפי חברי וחברות הפלמ"ח, בני ובנות דור ההמשך, משפחות, חברי תנועות הנוער ושוחרי פלמ"ח.

את הכנס כיבדו בנוכחותם הרמטכ"ל הנכנס האלוף אביב כוכבי בתפקידו כסגן הרמטכ"ל, יושב ראש הסוכנות היהודית יצחק (בוז'י) הרצוג, והשרים לשעבר מתן וילנאי ומשה (בוגי) יעלון.

האירוע נפתח בהצגת דגלי הגדודים שאותם נשאו על פי המסורת פלמ"חניקים יחד עם בני דור ההמשך. גם שי ואיציק, מדריכים במוזיאון הפלמ"ח, נשאו השנה דגל. את דגל הפלמ"ח נשאו הפלמ"חניקים טובה עופר והסופר ישראל (פוצו) ויסלר.

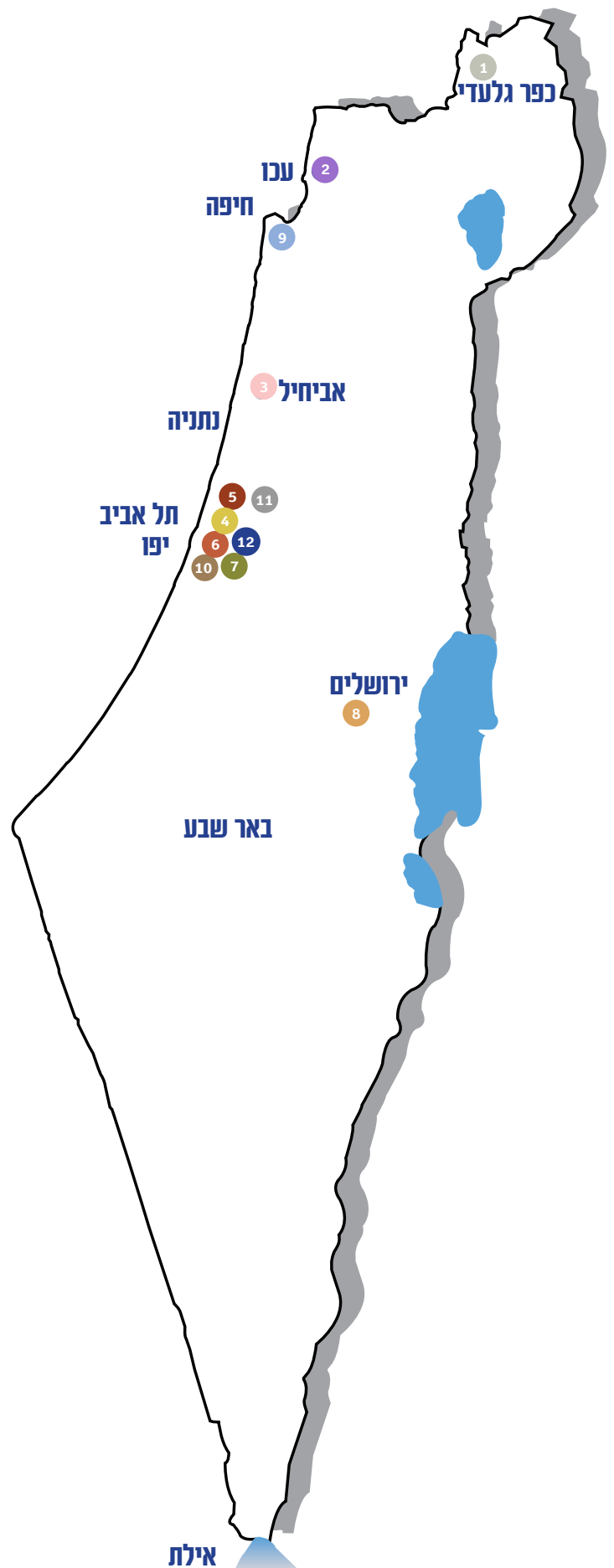
עליזה גורי קראה את ה"זכור" ואלוף (מיל') ישעיהו שייקה גביש נשא דברים: "בידיעה, בענווה ובגאווה מתכנס הפלמ"ח השנה לחגוג את שנת השבעים למדינת ישראל... הפלמ"ח היה מיזם הירואי, ההייטק של צבא המחתרת, מתנדב, מקיים את עצמו ועומד לרשות המוסדות, יחיד במינו בהתנדבותו, ברוח פעילותו בתחומי ההתיישבות, בהעפלה, ברוח היצירה התרבותית של ספריו ומשורריו, ברוח הרעות וקידוש ערכי הלחימה, המוסר והידיעה שעל דורנו לשאת במשימה העליונה והחשובה ביותר - הקמת מדינת ישראל."

את הכנס הנחתה השחקנית גילה אלמגור, רעייתו של יעקב אגמון,

מפת המוזיאונים

על פי סדר הופעתם בגיליון

- 1 מוזיאון בית "השומר"
- 2 מוזיאון אסירי המחתרות עכו
- 3 מוזיאון בית הגדודים
- 4 מוזיאון ה"הגנה" ע"ש אליהו גולומב
- 5 מוזיאון האצ"ל
- 6 מוזיאון האצ"ל בתש"ח ע"ש עמיחי פאגלין (גידי)
- 7 מוזיאון לח"י ע"ש אברהם שטרן "איר"
- 8 מוזיאון אסירי המחתרות ירושלים
- 9 מוזיאון העפלה וחיל הים ע"ש דוד הכהן
- 10 מוזיאון בתי האוסף לתולדות צה"ל
- 11 מוזיאון הפלמ"ח
- 12 מוזיאונע

מוזיאון בית "השומר"

- כתובת: קיבוץ כפר - גלעדי. טלפון: 04-6941565.
- Waze: מוזיאון בית השומר, כפר גלעדי.
- דוא"ל: hashomer_museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 50 איש. שבת: סגור.

מוזיאון אסירי המחתרות עכו

- כתובת: רחוב ההגנה 10, עכו העתיקה. טלפון: 04-9911375
- Waze: מוזיאון אסירי המחתרות, עכו
- דוא"ל: Hdakko_Museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:30. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 30 איש. שבת: סגור.

מוזיאון בית הגדודים

- כתובת: רחוב בן גוריון, מושב אביחיל.
- טלפון: 09-8822212, 09-8629240
- Waze: בית הגדודים, מושב אביחיל
- דוא"ל: Hagdudim_Museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:30 - 16:00. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 30 איש. שבת: סגור.

מוזיאון ה"הגנה" ע"ש אליהו גולומב

- כתובת: שדרות רוטשילד 23, תל - אביב.
- טלפון: 03-5608624 / 03-5600809
- דוא"ל: Hagana_Museum@mod.gov.il; Hagana_oren@mod.gov.il
- Waze: רוטשילד 23 תל - אביב
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00. שישי - שבת: סגור.

מוזיאון האצ"ל

- כתובת: המלך גורג' 38, תל - אביב.
- טלפון: 035284001 / 03-5253307
- Waze: מוזיאון האצ"ל, המלך גורג' 38, תל - אביב - יפו
- דוא"ל: Etzel_Museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00. שישי - שבת: סגור.

מוזיאון האצ"ל בתש"ח ע"ש עמיחי פאגלין (גידי)

- כתובת: נחום גולדמן 2, גן צארלס קלור, טיילת תל אביב - יפו.
- טלפון: 03-5172044 / 03-5177180
- Waze: חניון בית האצ"ל
- דוא"ל: etzel48_museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:30. שישי - שבת: סגור.

מוזיאון לח"י ע"ש אברהם שטרן (יאיר)

- כתובת: אברהם שטרן 8, שכונת פלורנטין, תל - אביב.
- טלפון: 03-6820288 / 03-6837582
- Waze: מוזיאון בית יאיר אברהם שטרן, אברהם שטרן 8, תל - אביב - יפו
- דוא"ל: Lehi_Museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00, שעות ערב יומי 1 בתיאום מראש לקבוצות מעל 25 איש. שבת: סגור.

מוזיאון אסירי המחתרות - ירושלים

- כתובת: משעול הגבורה 1, מגרש הרוסים, ירושלים.
- טלפון: 02-6233166 / 02-6233167
- מספר הפקס 02-6250651
- Waze: עירית ירושלים, חניון ספרא (חניון בתשלום)
- דוא"ל: Hamachtarot_Jerusalem@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 9:00 - 17:00, שעות ערב יומי 1 בתיאום מראש לקבוצות מעל 25 איש. שבת: סגור.

מוזיאון העפלה וחיל הים ע"ש דוד הכהן

- כתובת: רחוב ההגנה 65, חיפה.
- טלפון: 072-2798030, פאקס: 04-8512958
- Waze: ההגנה 65, חיפה.
- דוא"ל: haapala.mus@gmail.com
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 10:00 - 16:00. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 30 איש. שבת: סגור.

מוזיאון בתי האוסף לתולדות צה"ל

- כתובת: יחזקאל קויפמן, פינת המרד, דרום טיילת תל-אביב.
- טלפון: 03-5172913
- Waze: חניון התחנה, המרד, תל אביב - יפו
- דוא"ל: toldot_zahal_museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00. שישי - שבת: סגור.

מוזיאון הפלמ"ח

- כתובת: חיים לבנון 10, רמת אביב, ת"א. טלפון מחלקת הזמנות: 03-5459800
- Waze: בית הפלמ"ח, חיים לבנון 10, תל - אביב - יפו.
- דוא"ל מחלקת הזמנות: palmach_reservation@mod.gov.il
- פתוח ראשון - שישי. שבת: סגור.
- הערה: הביקור במוזיאון בתיאום בלבד.

* במהלך חג החנוכה ייתכנו שינויים בשעות פעילות המוזיאונים. נא להתעדכן באתר יחידת המוזיאונים של משרד הביטחון.

משרד הביטחון
אגף משפחות, הנצחה ומורשת
יחידת המוזיאונים